

Методичні рекомендації
щодо узагальнення передового педагогічного досвіду вчителя

- Пропоновані рекомендації розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», інших законодавчих актів, наказів МОН, інших центральних органів виконавчої влади й покликані допомогти організаторам методичної роботи і педагогам у створенні ППД — продукту педагогічної діяльності — як учителя, так і школи в цілому, а також дозволять уникнути суб'єктивізму в оцінці педагогічного досвіду.

*Передовий педагогічний досвід – це така
навчально-виховна чи організаційно-педагогічна
діяльність, в процесу якої стабільні позитивні
результати у розв’язанні актуальних педагогічних проблем
забезпечуються використанням оригінальних форм, методів,
прийомів, засобів навчання та виховання або інтеграції вже
відомих форм, методів, прийомів, засобів.*

П.П.Жерносек

На етапі реформування освіти актуальною стає проблема перебудови школи на інноваційну діяльність, засновану на педагогічному пошуку ефективних шляхів самореалізації особистості педагога і школярів.

Головним показником творчої діяльності педагога є наявність педагогічних знахідок, ідей, що згодом утворюють педагогічний досвід. Перспективний педагогічний досвід визначає зміст освіти, істотно впливає на форми і методи, організаційну структуру педагогічного процесу.

Саме тому проблеми вивчення, моделювання, узагальнення і поширення перспективного педагогічного досвіду стають одними з найважливіших задач для всіх педагогічних колективів.

Практика методичної роботи показала наявність у школах формального, стихійного і безсистемного підходу до педагогічного досвіду, і розгляд його як чогось абстрактного, філософського.

Пропоновані рекомендації покликані допомогти організаторам методичної роботи і педагогам у створенні ППД — продукту педагогічної діяльності — як учителя, так і школи в цілому, а також дозволять уникнути суб'єктивізму в оцінці педагогічного досвіду.

Передовий педагогічний досвід – це оптимальна діяльність педагога, що є результатом творчого пошуку, несе в собі елементи новизни, спрямована на вирішення актуальних завдань навчання і виховання, забезпечує стійку ефективність навчально-виховного процесу як у межах існуючих форм роботи, так і на основі їх удосконалення.

Рекомендації методисту, який вивчає досвід роботи вчителя

1. Продивіться літературу з даної проблеми. Уточніть питання, які можуть бути розроблені на основі формування передового досвіду.
2. Зберіть відомості про вчителя: проведіть бесіду з адміністрацією школи, колегами, учнями, батьками.
3. Відвідайте серію уроків вчителя. Намагайтеся з'ясувати, яка науково-методична основа його роботи, методика організації уроків.
4. Поспостерігайте, який вплив має вчитель на учнів, як учні ставляться до вчителя і до предмету, що він викладає.
5. Проведіть перевірку знань, умінь і навичок учнів, як вони володіють елементами наукової організації навчання.
6. Проведіть аналіз рівня вихованості учнів.
7. Проаналізуйте спільно з вчителем його досвід роботи:
 - основні педагогічні задачі, які він вирішує;
 - наукова обґрунтованість досвіду;
 - рівень новизни досвіду;
 - можливість застосування досвіду в інших умовах.
8. Попросіть вчителя описати систему його роботи. Якщо потрібно, допоможіть йому скласти план опису.
9. Допоможіть вчителю систематизувати матеріали з досвіду роботи: конспекти уроків, сценарії позакласних заходів, методичні розробки, дидактичні картки тощо.
10. Підготуйте науково-методичний аналіз досвіду роботи. Обговоріть висновки і пропозиції на педагогічній раді у школі, методичній раді РМК/ММК, вченій раді інституту.
11. Визначте форми узагальнення і впровадження цього досвіду у школі, місті, районі, області.

Матеріали узагальнення досвіду роботи вміщують відповіді на такі питання:

1. Тема досвіду роботи.
2. Автор досвіду (група авторів, школа). Короткі відомості про автора досвіду.
3. Тривалість функціонування досвіду: довготривалий (більше 3 років) і короткочасний (менше 3 років).
4. Обґрунтування актуальності досвіду і його значення для удосконалення навчально-виховного процесу.
5. Виділення наукової основи досвіду: які наукові теорії, положення, розробки використовує вчитель (методичні об'єднання, школа тощо) для удосконалення навчально-виховного процесу.
6. Який передовий (новаторський) досвід використовував учитель і як.
7. Новизна досвіду (новий зміст, методи, форми, засоби). Рівень новизни: творчий досвід, учитель-майстер, раціоналізаторський досвід.
8. Зміст досвіду роботи (коротко): система конкретних педагогічних або управлінських дій, система засобів, форм і методів роботи. Постановка педагогічного експерименту і його результати.
9. Врахування у досвіді роботи психологічних особливостей учнів.
10. Яка результативність роботи з проблеми, як вона показана, чи дан порівнювальний аналіз результативності роботи.
11. Наявність додатків і їх доцільність: конспекти уроків, сценарії позакласних заходів, приклади контрольних завдань і дидактичних матеріалів, план роботи клубу, план роботи шкільного музею тощо.
12. Можливості і умови використання даного досвіду у масовій педагогічній практиці.

**Специфіка діяльності педагогічних працівників з вивчення,
узагальнення і впровадження передового педагогічного досвіду**

Педагогічні працівники	Мета роботи	Зміст роботи
Учитель	Необхідна складова частина роботи вчителя щодо підвищення педагогічної і методичної майстерності	1. Осмислення і самоаналіз власного досвіду. 2. Ознайомлення з досвідом інших вчителів. 3. Творчий обмін досвідом. 4. Самоузагальнення: підготовка опису досвіду роботи, методичних розробок. 5. Удосконалення навчально-виховного процесу на основі застосування передового досвіду
Адміністрація школи	Підвищення ефективності керівництва навчально-виховною і методичною роботою у школі	1. Висвітлення позитивного досвіду роботи окремих учителів. 2. Науково-методичний аналіз передового педагогічного досвіду. 3. Організація обміну досвідом роботи. 4. Підготовка узагальнення досвіду роботи для методичного кабінету школи. 5. Самоузагальнення досвіду роботи адміністрації школи. 6. Підготовка матеріалів досвіду роботи для району і міста
Завідуючі відділами освіти, інспектори	Удосконалення стиля і методів керівництва. Надання практичної допомоги школам	1. Виявлення і оцінка позитивного досвіду окремих шкіл і вчителів у процесі перевірки їх роботи. 2. Пропаганда позитивного досвіду: відображення в актах і звітах. 3. Перевірка ефективності виявленого передового досвіду. 4. Визначення шляхів застосування передового досвіду у масовій педагогічній практиці. 5. Підготовка рекомендацій щодо впровадження і застосування передового педагогічного

		досвіду
Керівники методичних об'єднань, методисти РНМК	Надання ефективної методичної допомоги вчителям. Розробка актуальних науково-методичних проблем. Підготовка узагальнення досвіду роботи	1. Виявлення передового педагогічного досвіду на основі аналізу методичної роботи. 2. Планове вивчення передового педагогічного досвіду. 3. Допомога вчителям щодо осмислення, опису і узагальнення досвіду їх роботи. 4. Підготовка науково-методичного аналізу досвіду роботи. 5. Узагальнення передового педагогічного досвіду. 6. Організація пропаганди передового педагогічного досвіду. 7. Розробка методичних рекомендацій щодо застосування передового педагогічного досвіду. 8. Організація практичного навчання передовим прийомам і методам навчання і виховання

ВИДИ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

А: за об'ємом

- Система роботи освітнього закладу (управління, відділу освіти, інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, методичного кабінету, школи тощо).
- Система роботи працівника освітнього закладу.
- Вирішення важливої педагогічної проблеми в освітньому закладі (наприклад, виховання у школі).
- Розв'язання важливої педагогічної проблеми педагогічними працівниками (наприклад, система роботи вчителя з економічного виховання).
- Певні форми, методи та прийоми роботи, що використовуються у закладі освіти.
- Форми, методи та прийоми, які використовують окремі працівники освіти

В: за рівнем творчої самостійності

- Репродуктивний (діяльність, яка не має у собі чогось нового, але спрямована на сумлінне виконання своїх професійних обов'язків, є гарним взірцем для тих педагогів, які ще не володіють педагогічною майстерністю)
- Раціоналізаторський (діяльність, яка пов'язана із творчим використанням відомих форм і методів, спрямована на підвищення ефективності педагогічної праці)
- Новаторський (діяльність, яка завжди пропонує суттєві зміни у навчально-виховній роботі, має в собі елементи творчого пошуку, новизни, оригінальності. Такий педагогічний досвід особливо цінний тому, що він прокладає нові шляхи у шкільній практиці та педагогічній науці.)

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ

- ***АКТУАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ***

Даний педагогічний досвід по своїй суті новий і відрізняється від масового, сприяє вирішенню основних завдань, що стоять перед системою освіти на сучасному етапі її розвитку, актуальних проблем педагогічної теорії та практики, знаходить застосування у масовому досвіді, збагачує його і має перспективу для подальшого його поширення.

- ***ВИСОКА РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ І ОПТИМАЛЬНІСТЬ***

Мають місце значні зрушення в системі роботи педагогічних кадрів, в учнів, у рівні їх вихованості, високий рівень навчально-виховного процесу, результативність досвіду вище за масові показники ефективності та якості, стабільність, стійкість результатів у змінених умовах роботи. Високі результати у роботі досягаються при найменших затратах сил учителів, учнів, батьків, матеріальних засобів школи, громадськості тощо.

- ***НАУКОВА ОБГРУНТОВАНІСТЬ***

Передовий досвід враховує закономірності процесу виховання й навчання школярів. Відступ від цих об'єктивно існуючих закономірностей веде до суб'єктивних і помилкових суджень і висновків.

МОЖЛИВІСТЬ ТВОРЧОГО НАСЛІДУВАННЯ ДОСВІДУ ІНШИМИ ПЕДАГОГАМИ

Готовність досвіду до творчого використання при наявності в ньому продуктивної педагогічної ідеї, доступність і наступність досвіду, що дозволяє розвивати й удосконалювати власну практику, теоретична і практична готовність педагогічних кадрів до творчого використання провідних ідей досвіду.

НАЯВНІСТЬ ЕЛЕМЕНТІВ НОВИЗНИ Й ОРИГІНАЛЬНОСТІ

Етапи
ВИВЧЕННЯ, УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ

передового педагогічного досвіду:

I. ПІДГОТОВЧИЙ.

Передбачає організаційну, теоретичну і методичну підготовку.

У процесі організаційної підготовки необхідно визначити проблематику й об'єкти досвіду, спланувати його вивчення. Дані про об'єкти досвіду доцільно обліковувати за формою:

№ п/п	Орієнтовна тема та ідея досвіду	Адреса	Дані про вчителя				
			Прізвище, ім'я, по батькові	Рік народження	Освіта	Стаж роботи	Результати атестації

Проблематику і об'єкти досвіду висвітлюють у відповідних розділах перспективного плану:

- зміст, форми, принципи, методи, засоби навчання;
- засоби розвитку учнів;
- зміст, форми, методи виховання у процесі викладання предмета;
- управління школою, керівництво навчально-виховним процесом;
- система підвищення кваліфікації.

Теоретична підготовка щодо вивчення досвіду передбачає:

- ознайомлення з історією питання, яке стосується даної проблеми досвіду;
- ознайомлення із сучасною інтерпретацією проблеми;
- зіставлення цих матеріалів з інформативними даними, здобутими на підставі тривалих спостережень. Це дає змогу осмислити наявний досвід, допомогти підвищити рівень майстерності вчителя, зробити певні корективи досвіду. Прийоми роботи під час теоретичної підготовки: інформаційно-аналітичний, конструюючий, консультативний.

Якщо досвід потрібно лише узагальнити, методична підготовка полягає у вивченні мети, змісту, об'єму питань для вивчення форм, їх узагальнення, у доборі потрібних статистичних даних, дидактичних матеріалів, методів роботи відповідно до проблеми передового педагогічного досвіду. Основні методи роботи в цьому випадку – спостереження, аналіз, узагальнення. Якщо досвід ще не сформований і його потрібно моделювати, методична підготовка набагато складніша. Основними методами роботи при цьому є конструюючий експеримент і спостереження.

Після організаційної, теоретичної, методичної підготовки на основі перспективного плану здійснюється поточне планування вивчення досвіду. У поточних планах зазначається тема і мета досвіду, об'єкт вивчення, терміни, зміст роботи щодо вивчення досвіду.

II. ВИВЧЕННЯ ПЕРЕДОВОГО ДОСВІДУ.

Цей етап можна поділити на такі частини:

- попереднє спостереження. Проводиться у вересні-жовтні протягом 10-15 днів з метою визначення в загальних рисах суті досвіду, його оцінки з точки зору критеріїв.
- ґрунтовне вивчення досвіду. Передбачається тривала, планомірна робота методиста за певною схемою, зміст якої залежить від характеру досвіду, встановленому при попередньому спостереженні. Ці спостереження варто проводити у два періоди: у грудні-травні з інтервалами у 1,5 – 2 місяці протягом 5 – 7 днів. Методист має уточнити й поглибити висновки про суть досвіду, надає допомогу щодо усунення виявлених недоліків і доводить до необхідного ступеня досконалості.
- контрольне вивчення, суть якого – аналіз ефективності роботи вчителя, результативності його досвіду, проведення контрольних робіт у кінці року, перевірних та випускних екзаменів.
- процесі вивчення досвіду роботи використовують такі методи:
- спостереження;
- бесіди з педагогічними працівниками та учнями школи, анкетування;
- вивчення планів роботи закладів освіти та їх працівників;
- відвідування й аналіз різних форм організації навчально-виховного процесу;
- усне опитування з метою визначення рівня знань, умінь, практичних навичок учнів та рівня їх вихованості;
- проведення контрольних, практичних та лабораторних робіт;
- аналіз учнівських робіт;
- вивчення педагогічної документації тощо.

III. УЗАГАЛЬНЕННЯ ТА АНАЛІЗ НАСЛІДКІВ ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ.

На основі зібраного матеріалу методист робить висновок про суть досвіду, розкриває методи, прийоми та технологію дослідження результатів, проводить педагогічний аналіз зібраного фактичного матеріалу, розкриває причинно-наслідковий зв'язок між явищами.

Вивчивши факти передового педагогічного досвіду, методист може:

- скласти простий опис їх;
- класифікувати їх;
- визначити умови та причини, що породжують дане явище;

- встановити, до яких наслідків приводить досліджуване явище;
- з'ясувати характер залежності між причиною і наслідком;
- встановити всі обставини, за яких певні причини викликають певне явище.

Після глибокого педагогічного аналізу та оцінки зібраних фактів про досвід роботи методист приступає до опису самого досвіду роботи, де розкриває змістовну суть: засоби, прийоми, фактори, умови, обґрунтувати висновки про значення досвіду, його цінність.

Письмове узагальнення досвіду може бути поданим у формі довідки, доповіді, статті, методичного бюлетеня, альбома, буклета, плаката, розкладки, стенда, листівки, методичних рекомендацій, монографій, посібників. Опис передового педагогічного досвіду повинен бути літературно оформленим, науково обґрунтованим, всебічно розкривати технологію педагогічної праці та її результати.

Узагальнення досвіду може бути в усній формі: виступ учителя чи керівника школи на педраді, семінарі, засіданні методоб'єднання.

IV. ПОШИРЕННЯ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ.

Усна пропаганда здійснюється у формі лекцій, доповідей, що читають самі педпрацівники або методисти на педрадах, методичних об'єднаннях, конференціях, семінарах, педагогічних читаннях.

Друкована пропаганда – це описання досвіду в спеціальних плакатах, буклетах, брошурах, статтях у педагогічних газетах та журналах, видання спеціальних збірників з досвіду роботи.

Наочна пропаганда здійснюється за допомогою організації постійних, епізодичних педагогічних виставок, матеріалів з досвіду роботи, виставок-пересувок у методичних кабінетах, на методичних об'єднаннях, курсах, конференціях, серпневих нарадах та конференціях педпрацівників; використання технічних засобів (радіо, телебачення, створення діапозитивів, діафільмів, кінофільмів, фототек, магнітофонних записів кращих занять та виховних заходів)

Досвід виробляється, формується, а не передається. Його не можна передати з одного середовища в інше без активної дії того, хто його запозичує. Потрібно усвідомити провідну ідею, зміст будь-якого досягнення передових педагогічних працівників і творчо використовувати їхні методи та прийоми, з урахуванням конкретних умов.

ОСНОВНІ ВИМОГИ

ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ПІД

Структура матеріалів перспективного педагогічного досвіду:

1. Титульний лист ([додаток 1](#)).
2. Зміст досвіду ([додаток 2](#)).
3. Виписка з рішення Ради міського методичного центра управління освіти (чи педради школи).
4. Анотація на досвід керівника (методиста, заступника директора, керівника шкільного методичного об'єднання) ([додаток 3](#)), ([додаток 4](#))
5. Модель організаційно-педагогічної діяльності установи освіти (школа, методична служба) щодо поширення перспективного педагогічного досвіду ([додаток 5](#)).
6. Характеристика на автора досвіду (надається адміністрацією навчального закладу) ([додаток 6](#)).
7. Опис змісту досвіду.
8. Додаток до досвіду роботи ([додаток 2](#)).

Основні вимоги до змісту матеріалів перспективного педагогічного досвіду:

Структура змісту досвіду:

1. Вступ (коротке обґрунтування актуальності досвіду, оцінка сучасного стану проблем, ціль роботи над проблемою, взаємозв'язок із сучасними науковими дослідженнями, можливості педагогічного досвіду в усуненні недоліків, утруднень, протиріч масової педагогічної практики).

2. Нормативно-правова база (короткий огляд документів з проблеми).

3. Теоретична основа досвіду (короткий анотований огляд літератури).

4. Технологія досвіду містить у собі наступні компоненти:

- узагальнені схеми (моделі) реалізації педагогічних, ідей у системі навчання ([додаток 7](#));
- формулювання ведучої ідеї досвіду (короткий витяг із нормативного документа чи теорії з проблеми);
- формулювання гіпотези педагогічного дослідження (прогнозовані шляхи досягнення результату, обґрунтування цінності досвіду);
- постановка цілей і задач досвіду;
- розкриття сутності досвіду (короткий виклад інформації щодо дослідження проблеми);

- ілюстративний опис узагальнень моделі реалізації досліджуваної технології (форм, методів, прийомів).

5. Результативність досвіду:

- результати анкетування;
- експертна оцінка уроку (педагогічної діяльності в цілому) учителя батьками, педагогами, учнями ([додатки 8-14](#)).
- результати контрольних зрізів з предмету;
- результати тестування учнів з метою вивчення динаміки реалізації особистісних якостей школярів (емоційна сфера ([Додаток 15](#)), мотиви навчальної діяльності, соціальна сфера, пізнавальна, вольова сфера і т. і.);
- рівень сформованості основних компетенцій учнів.

Результативність діагностичної роботи з вивчення ППД оформляється у вигляді таблиць, діаграм і з коротким аналітичним коментарем.

6. Висновки (розміщаються на окремому листі).

У висновках дають оцінку результатам роботи, розкривають можливості їхнього використання, відзначають наукову новизну і соціальну цінність проблеми.

7. Рекомендації

У рекомендаціях визначають подальші шляхи роботи для більш глибокого вивчення проблеми, приділяючи основну увагу пропозиціям щодо ефективного використання результатів дослідження. Рекомендації повинні носити конкретний характер і бути цілком підтверджені даною роботою. За необхідністю рекомендації можуть спиратися на додаткові матеріали, що приводяться в додатках.

8. Список рекомендованої літератури з проблеми ([додаток 16](#)).

9. Вимоги до додатків.

Додатки містять матеріал, що необхідний для розкриття повноти досвіду. У додатках можуть бути включені ілюстрації, дидактичний матеріал, фотографії, описи методик, комп'ютерних програм, авторських програм варіативного компонента, індивідуальних програм для школярів з предмету, розроблених у процесі виконання роботи, творчі роботи учнів, а також таблиці, діаграми, що ілюструють результативність досвіду. Варто звернути увагу на обов'язкове включення системи розробок уроків з визначеної теми і позакласних заходів, що є міні-моделлю, проекцією педагогічних ідей у системі навчання.

Систему розробок уроків рекомендується супроводжувати методичним аналізом теми, що складається з наступних компонентів: основна ідея теми, основні змістовні лінії теми, основна мета (дидактична, розвиваюча, виховна), основні вимоги до знань і умінь, методи роботи.

Зразковий стандартний перелік додатків приводиться в [додатку 2](#).

Варто звернути увагу на домінування у шкільній практиці репродуктивного досвіду, заснованого на удосконаленні професійної майстерності вчителя. Звідси і низькі результати участі педагогів у конкурсах «Учитель року», перевага стихійного ППД, інертність педагогів у поширенні педагогічних ідей за допомогою мультимедіа.

Сучасні реалії життя, інтенсивність інформаційного потоку в суспільстві вимагають інноваційних підходів до навчання, управління в школі. А інновації можна трансформувати тільки за допомогою педагогічних ідей, знахідок. Тому необхідно відмовитися від стихійності в узагальненні ППД і зупинитися на моделюванні, в основі якого лежить педагогічний експеримент.

Зразок оформлення титульного листа

Назва установи, де узагальнюється досвід

Назва досвіду

Матеріали ППД

П.І.П. автора

учителя (предмет)

КЗО

Район — рік

Додаток 2.

Зразок змісту

Зміст

I. Опис змісту досвіду

1. Вступ	1
2. Технологія досвіду	2
3. Результативність досвіду.....	5
4. Висновки	7
5. Список рекомендованої літератури з проблеми....	8
Додаток 1. Модель реалізації педагогічних ідей у системі навчання	9
Додаток 2. Розробки уроків з теми	10
Додаток 3. Розробки позакласних заходів	19
Додаток 4. Результати діагностики (таблиці, діаграми)	23
Додаток 5. Творчі роботи учнів	26
Додаток 6. Фотоколаж педагогічної діяльності вчителя	33

II. Методична робота вчителя

1. Методичні заходи щодо поширення педагогічних ідей	37
2. Участь в обласних, міських і шкільних методичних формах роботи	42
3. Видавнича діяльність учителя	47

Структура анотації

Тема досвіду:

Автор досвіду:

Адреса досвіду: (назва навчального закладу)

Досвід вивчався в _____ роках (указати ким)

Актуальність досвіду. Аргументація необхідності його вивчення і поширення відповідно до загальноосвітніх задач, освітніх потреб області (міста), країни, специфіки навчально-виховного процесу в школі.

Вид досвіду за характером новизни — новаторський чи раціоналізаторський. Виділити властиві тільки автору підходи щодо реалізації змісту навчання, використанню модифікаційних форм і методів, які дають високий результат.

Ведуча педагогічна ідея досвіду. Необхідно виділити головне, найбільше суттєве у досвіді, виходячи з прогнозованого результату його впровадження, а саме: які позитивні зміни в удосконаленні навчально-виховного процесу, у формуванні навчальної компетентності, вихованні, особистісному розвитку школярів очікуються.

Технологія досвіду. Цей компонент структури узагальненого матеріалу повинний розкривати характерні для педагога форми, методи, прийоми роботи, основні педагогічні чи управлінські операції, способи удосконалення того чи іншого виду діяльності.

Результативність досвіду. Розкрити вплив характерної для вчителя системи організації навчальної діяльності учнів на гармонійний розвиток особистості.

Рекомендована література з проблеми досвіду.

Додатки: дидактичні матеріали, відеозаписи, комп'ютерні дискети і т.і.

Пам'ятка вчителю узагальнюючому власний досвід

1. Уважно слідкуйте за новинками науково-методичної літератури, ведіть бібліографію літератури, що вас цікавить.
2. Збирайте і накопичуйте матеріали, що відображають досвід вашої роботи: плани, конспекти, дидактичні посібники, учнівські твори, їх запитання, відповіді, свої спостереження за духовним розвитком школяра. Відмічайте при цьому свої сумніви і невдачі.
3. Обираючи тему для узагальнення досвіду, намагайтесь врахувати успіхи й недоліки у вашій роботі, роботі ваших колег. Бажано взяти тему, яку ви вважаєте найбільш важливою і необхідною. Постарайтесь сформулювати її чітко і конкретно.
4. Визначіть форму узагальнення. Це може бути доповідь, стаття, буклет тощо. Обов'язково привести в систему методичні матеріали(плани, карточки, схеми, види учнівських самоосвітніх вправ), супроводжуючи їх карточками-поясненнями.
5. Складіть короткий план теми, напишіть по темі тези. Згадайте і поясніть факти, які будуть використані як основа для ваших висновків. Конкретизуйте план: в ньому повинна бути вже ідея досвіду та логічний виклад теми.
6. Доповідь. Спочатку чернетка. Дуже стислий виступ без загальних фраз. Літературу використовуйте не для повторення вже описаного, а для поглиблення і систематизації своїх спостережень і висновків.
7. Оцінюйте критичний досвід. Розповідаючи про успіхи, не забудьте сказати про недоліки, труднощі, помилки.

Головний критерій хорошого досвіду – результативність. Розкриття досвіду нецікаве, якщо в ньому не показаний ріст і розвиток дітей.
8. Матеріал намагайтесь викласти коротко, просто, логічно, уникаючи повторень.
9. Працюючи над темою, радьтесь з колективом, зі своїми колегами. Так можуть з'явитися цінні думки, необхідні факти.
10. Підберіть і оформіть додатки (схеми, картки, таблиці, роботи учнів, списки літератури тощо).
11. Пам'ятайте, що узагальнюючи педагогічний досвід, ви виконуєте важливу державну справу, сприяєте дальшому поліпшенню справи навчання і виховання дітей.

Методи поширення перспективного педагогічного досвіду

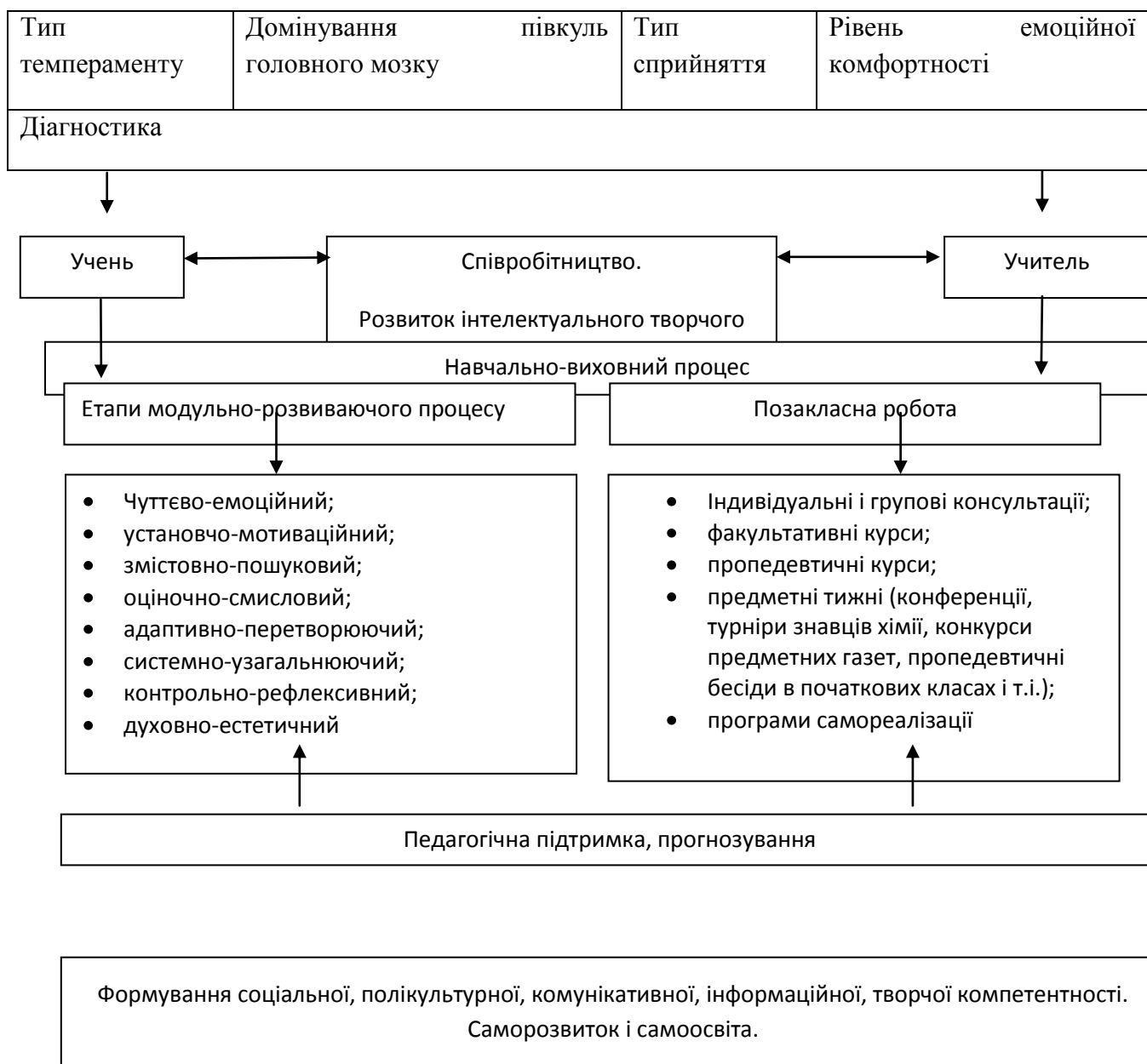
1. Словесні: консультації, засідання міського, шкільного методичного об'єднання, конференції, педагогічні читання, педради, медіа методи (радіо, телебачення), аудіоматеріали.
2. Наочні: відеоматеріали, матеріали для роботи з комп'ютером (дискети, програми), пропаганда педагогічних ідей через Інтернет, публікації в періодичній пресі, методичні, навчальні посібники, брошури, методичні рекомендації, презентації, ярмарки педагогічних ідей, методичний фестиваль, панорама творчих портретів, методичний вернісаж, педагогічні виставки.
3. Практичні: відкриті уроки, семінар-практикум, майстер-клас, опорна школа, тренінги і т. і.

Основні реквізити і план характеристики на автора досвіду

1. Назва документа.
2. Анкетні дані (прізвище, ім'я, по батькові, посада в родовому відмінку), учений ступінь (якщо є), рік народження, освіта. Дані реквізити вказуються на листі вгорі, у правій частині сторінки, у стовпчик.
3. Текст, де відзначені час роботи в даному навчальному закладі, відношення до виконання службових обов'язків, рівень професійної майстерності, авторитет у колективі.
4. Дата складання.
5. Висновки (відзначається призначення характеристики).
6. Підпис відповідальної особи і печатка організації, яка видала характеристику.

Текст викладається від третьої особи.

Модель реалізації особистісно розвиваючого підходу в модульній системі навчання хімії
(автор Бондар В. М., зош № __)

Анкета «Урок очима учня»

Ціль: виявити стан, а також характер взаємодії між вчителем і учнем у процесі навчальної діяльності на навчальному занятті.

Поставте проти кожного питання бал, якщо даний показник має місце:

8-9 — завжди;

6-7 — часто;

4-5 — рідко;

2-3 — іноді;

1-0 — практично відсутній.

Бали

1. Мені ясні мета моєї діяльності (що я довідаюся і чому навчуся на уроці) і програма її реалізації.
2. Я беру участь разом із класом в обговоренні задач уроку.
3. Учитель вносить зміни в план уроку відповідно до наших побажань.
4. Досліджуваний матеріал зрозумілий і доступний мені.
5. У мене є можливість вибрати завдання з урахуванням моїх можливостей і інтересів.
6. У нас кожен учень активно працює на уроці.
7. Мікроклімат на уроці сприяє творчої діяльності.
8. Учитель правильно поводить себе в конфліктних ситуаціях.
9. Учитель надає мені допомогу, коли я відчуваю труднощі, виявляє терпіння і доброзичливість.
10. Учитель використовує проблемні бесіди, спонукає до висловлень різних точок зору.
11. Я беру участь у розробці сценаріїв, диспутів, питань для заліку, рольових ігор і т.і.
12. Результати якості моїх навчальних досягнень задовольняють мене.

Анкета «Урок очима батьків»

Ціль: виявити характер взаємин між вчителем і учнем на уроці. Поставте проти кожного питання оцінку:

«+» — реалізується цілком;

« » — реалізується частково;

«-» — не реалізується.

Оцінка

1. Учитель залучає учнів до обговорення мети діяльності на уроці.
2. Вчитель і учні разом складають план діяльності на уроці.
3. Учитель роз'ясняє матеріал доти, поки він не стане усім ясний.
4. Учитель виділяє саме головне в навчальному змісті й акцентує на ньому увагу учнів.
5. На уроці учнем надається право вибору завдання.
6. Кожен учень активно працює на уроці.
7. Вчитель одержує інформацію про те, як засвоїли учні навчальний зміст.
8. На уроці сприятливий клімат, відносини доброзичливі.
9. Учитель створює позитивний емоційний настрій у класі.
10. Учитель знімає напругу, утому учнів.

Анкета «Урок очима вчителя»

Ціль: виявити стиль учителя, оригінальні педагогічні знахідки вчителя на уроках.

Поставте проти кожного питання бал:

8—9 — завжди;

6—7 — часто;

4 – 5 — рідко;

2—3 — іноді;

1—0 — практично відсутнє.

Бали

1. Прагну донести до учнів ціль навчальної діяльності на уроці і програму її реалізації.
2. Практикую в класі спільне вироблення мети уроку й обговорення програми її досягнення.
3. Вношу зміни в план уроку відповідно до побажань учнів, прагну врахувати їхні потреби й інтереси.
4. Досліджуваний на уроці матеріал зрозумілий і доступний учням класу.
5. Виділяю на уроці головне й істотніше.
6. Надаю учням право вибрати (запропонувати самим) завдання з урахуванням їхніх можливостей і інтересів.
7. Прагну включити в активну навчальну діяльність кожного учня.
8. Володію інформацією про те, як кожен учень засвоює навчальний матеріал.
9. Розвиваю в учнів уміння аналізувати й оцінювати результати навчальної діяльності.
10. Мікроклімат на уроці сприяє творчій діяльності, відносини між вчителем і учнями доброзичливі.
11. Об'єктивний у конфліктних ситуаціях, які складаються на уроці.
12. Зауважую на успіхи учнів у навчальній діяльності.
13. Роблю на уроці індивідуальну допомогу учням у випадку виникнення в них утруднень.
14. Об'єктивний в оцінці знань.
15. Використовую на уроці проблемні бесіди, спонукаю до висловлень різних точок зору, учу відстоювати свою думку.

16.Залучаю учнів до розробки сценаріїв диспутів, рольових ігор і т.і.

17. На уроці використовую, в основному, наступні форми роботи:

- а) індивідуальні;
- б) парні;
- в) групові;
- г) сполучення різних форм роботи.

18. Результати якості навчальних досягнень задовольняють учнів.

Кваліметрична модель аналізу педагогічної діяльності вчителя

Шановний колего! Просимо Вас оцінити педагогічну діяльність учителя за перерахованими критеріями. Оцінка проводиться по п'ятибальній шкалі:

«5» — дана якість у діяльності учителя виражено найвищою мірою;

«4» — якість виражена у високому ступені;

«3» — якість виражена в середньому ступені;

«2» — якість педагогічної діяльності виражено вкрай слабо;

«0» — утрудняюся оцінити дану якість.

№ п/п	Критерії педагогічної діяльності вчителя (оцінювання системи роботи)	Урок		
		№1	№2	№3
		бал	бал	бал
Блок № 1. Структура				
1.1	Відповідність типу і структури навчального заняття змісту теми (урок, семінар, практична робота і т.д.)			
1.2	Дидактична обґрунтованість виділених структурних компонентів уроку: установчо-мотиваційного, проєкційно-діяльнісного, рефлексивно-оцінного			
Блок № 2. Зміст уроку				
2.1	Науковість, доступність, новизна і доказовість знань			
2.2	Наявність у змісті висновків, робота з науковими поняттями і закономірностями			
2.3	Включення в зміст уроку фактів, прикладів, зведень, що стимулюють пізнавальні інтереси учнів			
2.4	Реалізація внутріпредметних, міжпредметних зв'язків			

2.5	Формування системних знань на основі чіткого визначень місця уроку, теми в ряді інших			
Блок №3. Технологічне забезпечення уроку				
3.1	Використання сучасних педагогічних технологій на різній основі (концептуальної, випереджальної, ситуативної, діалогової, особистісно орієнтованої та ін.). Реалізація відповідно до даних технологій інтерактивних методів навчання (проблемних, ігрових, діалогових, укрупнених дидактичних одиниць, опорних сигналів і конспектів і т.і.)			
3.2	Способи організації навчальної діяльності учнів: навчання динамічними парами, групами, взаємне рецензування, індивідуальна робота та ін.			
3.3	Пошуковий і дослідницький характер уроку: практичні, семінарські заняття дослідницького характеру, рішення проблемних задач, конструювання проектів і ін.			
3.4	Організація самостійної роботи учнів: робота з книгою, документами й ін. джерелами; використання дидактичних матеріалів; складання планів, опорних схем, таблиць і ін.			
3.5	Організація контрольно-оцінної діяльності: відповідність прийомів контролю змісту знань, що перевіряються; об'єктивність оцінювання; розмаїття методичного інструментарію контрольно-оцінної діяльності			
Блок № 4. Наочне і технічне оснащення навчального заняття				
4.1	Повнота використання необхідних засобів наочності і ТЗН			

4.2	Дидактично грамотне застосування даних засобів наочності і ТЗН: педагогічно обґрунтоване їхнє пред'явлення у визначені моменти уроку			
4.3	Використання сучасних ТЗН й ЕОМ			
Блок № 5. Характер спілкування з учнями				
5.1	Контакт учителя з учнями			
5.2	Використання елементів педагогіки співробітництва			
5.3	Уміння організувати навчальну діяльність і установити дисципліну			
5.4	Характеристика мовної діяльності вчителя			
5.5	Темп уроку, його інтенсивність			
5.6	Зовнішнє сприйняття особистості вчителя			
Блок № 6. Педагогічна ефективність уроку				
6.1	Рівень навчальних досягнень учнів			
6.2	Рівень розвитку особистісних якостей учнів (емоційної сфери: воля, емоційна комфортність; пізнавальної сфери: ЗУН, мислення, сприйняття, пам'ять, увага ; психомоторної сфери: сприйняття, пам'ять, увага; практичні уміння і навички, невербальна сфера, тактильна пам'ять)			
6.3	Наявність індивідуального стилю вчителя в реалізації інноваційних технологій у педагогічній діяльності, педагогічних знахідок, розробці системи роботи з проблеми			,
6.4	Рівень емоційної комфортності на уроці			
6.5	Рівень сформованості соціальної, комунікативної, полікультурної, інформаційної, самоосвітньої, творчої компетенцій як складової навчальної компетентності			
6.6	Ступінь реалізації оздоровчої функції утворення			
6.7	Виховні функції уроку			

Технологічна карта аналізу уроку

Ціль _____

Тема _____

Тип уроку _____

№п/п	Критерії оцінювання	26	36	46	56
1	Уміння чіткої постановки цілей на уроці				
2	Наявність грамотного плану				
3	Реалізація наміченого (цілей і задач уроку) під час навчального процесу				
4	Забезпечення мотиваційного компонента уроку				
5	Добір змісту для розкриття теми, виділення основних ідей курсу				
6	Використання ТЗН, наочності				
7	Забезпечення методичного інструментарію				
8	Забезпечення середовища для вибору завдань				
9	Реалізація принципу інтеграції знань				
10	Морально-психологічна атмосфера на уроці				
11	Місце експерименту на уроці				
12	Виконання психогігієнічних вимог до уроку				
13	Оптимальна реалізація рефлексивно-оцінного компонента уроку				
14	Оптимальність, ступінь диференціації домашнього завдання				
15	Формування умінь самостійності				
16	Результативність уроку				
17	Якість самоаналізу педагогічної діяльності				
	Загальна кількість балів:				

Критерії оцінювання уроку:

«2» — неприпустимий рівень;

«3» — критичний рівень;

«4» — припустимий рівень;

«5» — оптимальний рівень.

Шкала оцінювання уроку:

81 – 85 б. – вища категорія;

77 – 80 б. – перша категорія;

73 – 76 б. – друга категорія;

69 – 72 б. – спеціаліст;

68 – 69 б. – вивчити проблему на засіданні м/о.

**Технологія обробки результатів експертизи
педагогічної діяльності на основі кваліметричного підходу**

При вивченні педагогічної діяльності вчителя пропонується наступний діагностичний інструментарій: анкети, технологічна карта аналізу уроку, кваліметрична модель педагогічної діяльності вчителя.

Для більш об'єктивної і якісної оцінки діяльності вчителя з метою виявлення педагогічних знахідок і системи роботи педагога рекомендується скористатися методом експертної оцінки (оцінка чи уроків педагогічної діяльності в цілому батьками, учнями, педагогами, адміністрацією, методистом, а також самооцінка вчителем).

Так, аналізуючи результати анкетування всіх експертів, необхідно виділити компоненти діяльності вчителя з високими показниками і порівняти їх.

Таким чином, можна визначити систему роботи вчителя з реалізації якого-небудь етапу педагогічного процесу.

Результати даних досліджень можна узагальнити у вигляді діаграм, графіків, таблиць і т.і.

Дані кваліметричні моделі допоможуть мобільно, системно підійти до процесу виявлення ППД, а також спрогнозувати подальші шляхи дослідження.

**Зразок обробки результатів експертизи педагогічної діяльності
(на основі кваліметричних моделей уроку)**

Оцінка педагогічної діяльності учителя на уроці на основі технологічної карти уроку (додаток 12) експерти №№ 1,2,3 — всього не менш 5 експертів)

№ n/n	П.І.Б. експерта	Критерії оцінювання уроку					Сума балів	Рівень кваліфікації вчителя,
		1	2	3	4...	17		
1.	Петров	5	5	3	4	5	82	Вища категорія
2.								
3.								
4.								
5.								
	Кількість балів за кожним критерієм							

Таблиця 4

Оцінка педагогічної діяльності вчителя на основі кваліметричної моделі

№	П.І.Б.	Блок 1		Блок 2...					Блок б			Сума
		№ критерію		№ критерію					№ критерію			
		1	2	1	2	3	4	5	1	2	б	
	Всього балів											

Методика кольорописання «Вивчення емоційного стану учнів»

Інструкція: кожному учню пропонується картка — «кольорописання», що складається із семи кольорових смужок. Смужка — умовний знак емоційного стану (настрою) учня: червона смужка — радісне, захоплене; жовтогаряча — радісне, тепле; жовта — світле, приємне; фіолетова — тривожне, напружене; чорна — повний занепад, сумовите; біла — важко відповісти.

5 Зразок матриці обробки результатів діагностування емоційного стану учнів на уроці

№п/ п	П.І.Б. учня	Дата		Дата		Дата	
		Почато	Кінець	Початок	Кінець	Початок	Кінець
1.	Іванов	синій	червоний	жовтий	білий	синій	синій
2.							

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕАТУРИ

1. Антонова О. Є. Базові знання з педагогіки: становлення, розвиток, технологія формування: Монографія. - Житомир: ЖДПУ, 2003. - 208 с.
2. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід: Дидактичний аспект. - Х.: Скорпіон, 2000. - С. 69.
3. Васянович Г. П. Збірка наукових праць. - Львів, 2006. - 448 с.
4. Державна національна програма „Освіта”. Україна ХХІ століття. - К.: Райдуга, 1994. - 61с.
5. Державна програма „Вчитель”// Інформаційний збірник МОН України. - 2002. - №10. - С. 4-32.
6. Державні стандарти початкової загальної освіти // Книга вчителя початкової школи: Довідково-методичне видання / Упоряд. Г.Ф. Древаль, А.М. Заїка. - Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. - 432 с.
7. Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта: Зб. наук. праць / Ред. кол.: І.А. Зязюн (голов. ред.), С.О. Черепанова (упоряд. і відп. ред.), Н.Г. Ничкало, О.П. Рудницька та ін. - Львів: Світ, 2000. - Вип. 5. - 488 с.
8. Книга вчителя початкової школи: Довідково-методичне видання / Упоряд. Г.Ф. Древаль, А.М. Заїка. - Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. - 432 с.
9. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. - К.: Шкільний світ. - 2001. - 24 с.
10. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; За ред. О.М. Пехоти. - К.: Видавництво А.С.К., 2003. - 255 с.
11. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. - 2-е вид., випр. і доп. - Вінниця: „Книга-Вега”, 2003. - 416 с.
12. Педагогічні технології: наука - практиці: Навчально-методичний підручник / О. І. Кульчицька, С.О. Сисоєва, Я.В. Цехмістер / За ред. С.О. Сисоєвої. - К.: ВІПОЛ, 2002. - Вип. 1. - 281 с.
13. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. - К.: Педагогічна думка, 2001. - 514 с.
14. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: Підручник. - К.: Міленіум, 2006. - 346 с.
15. <http://depositfiles.com/files/59fop2x1v>
16. <http://ped.sumy.ua>
17. http://ostriv.in.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=5689&Itemid=-5
18. <http://www.readbookz.com/book/172/5547.html>

19. <http://pda.coolreferat.com>
20. http://teacher.at.ua/publ/peredovij_pedagogichnij_dosvid_ppd/19-1-0-6328
21. <http://chitalka.org/article.php?book=136&article=7151>
22. <http://slv.com.ua/bookz/172/5547.html>
23. <http://ellib.org.ua/books/files/pedagog/ped1/5546.html>
24. <http://fizika.net.ua/index.php?newsid=165>
25. <http://awqust.com/>
26. <http://sites.google.com/site/ternivskaschool6/metodicna-storinka>
27. http://www.awqust.com/index_1_view.php?id=28

Зміст

1. Вступ	
2. Рекомендації методисту, вивчаючого досвід вчителя.....	
3. Пам'ятка узагальнення досвіду роботи	
4. Специфіка діяльності педагогічних працівників з вивчення, узагальнення і впровадження передового педагогічного досвіду ...	
5. Види передового педагогічного досвіду	
6. Критерії оцінки передового педагогічного досвіду.....	
7. Етапи вивчення, узагальнення та впровадження передового педагогічного досвіду	
8. Основні вимоги щодо оформлення матеріалів ППД	
Додатки.....	